

ИНВЕНТАР И ДИСТРИБУЦИЈА ПРОЗОДЕМА У СРПСКИМ ГОВОРИМА У ПОМОРИШЈУ (ЧАНАД)

На основу теренских истраживања обављених на територији Поморишја у Румунији, у местима Чанад, Кетфел и Саравола, прикупљен је материјал који је послужио за анализу прозодијских карактеристика говора поменутих места. У овом раду биће приказане акценатске карактеристике – инвентар и дистрибуција прозодема у говору Чанади, чија је основна одлика новоштокавска акцентуација са четири акцента, и потпуно извршено преношење.

На плану прозодије присутан је велики утицај румунског језика који се огледа као: губљење дистинкција у квалитету дугих акцената (*војска, леђа, била*) и у квалитету кратких акцената (*кревет, столица, побегли*). Врло фреквентна појава је дужење краткоузлазног акцента уз неутрализацију тонског обележја (*долазио, уплашио, шофер*) и скоро доследно укидање поста акценатског квантитета (*види, креће, сећа* – 3. лице презента).

Кључне речи: српски говори у Румунији, Поморишје, прозодија, акценатски систем.

1. Увод

Поморишје представља историјску област у доњем делу слива реке Мориш, тачније, у делу њеног тока кроз Панонску низију. Самим тим, Поморишје је историјска област између граничних области Баната, на југу и Кришане на северу³.

Историјски посматрано, становништво Поморишја чинили су Румуни, Срби и Мађари. Румуни су изворно били насељени источно од Арада, а Срби западно. Мађари су се могли срести на целом подручју, мада је ка истоку њихова бројност опадала. Бројно српско становништво у Поморишју постојало је још у средњем веку, када се спомиње оснивање првих српских манастира у румунском делу Баната. Већ у 16. веку постоје писана документа о битисању Срба на обалама Мориша⁴.

¹ aleksandra.loncar.raicevic@filfak.ni.ac.rs

² Овај текст настао је као резултат рада на пројектима *Истраживање културе и историје Срба у Румунији*, који се реализује уз помоћ Центра за научна истраживања и културу Срба у Румунији, при Савезу Срба у Румунији и *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора* који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Србије (718020).

³ <https://sr.wikipedia.org/wiki/Поморишје>

⁴ <https://sr.wikipedia.org/wiki/Поморишје>

У периоду отоманске управе над овим подручјем и целом јужном Панонијом број Срба се различитим сеобама повећавао.

Овом приликом анализираћемо акценатске особине говора села Чанад, седишта истоимене општине у Тимишкој жупанији. Место се налази на левој обали Мориша, девет километара северно од Великог Семиклуша, на самој румунско-мађарској граници⁵. Од Темишвара је удаљено око 70 километара ка северозападу. Према последњем попису из 2002. године село Чанад имало је 4249 становника. Село је увек било вишенародно, али су Срби и друге мањине у селу данас осетно малобројнији после више колонизација румунског и ромског становништва⁶.

2. Ранија истраживања

Лингвистички подаци о Србима у Румунији, посебно када је реч о прозодијском нивоу језичке структуре могу се окарактерисати као веома оскудни.

На основу података које наводи Биљана Сикимић у зборнику радова *Српска национална мањина у Румунији*, који је изашао у Београду 1996. године налази се библиографија радова о језику Срба у Румунији до 1990. године са око стотинак наслова.

Радови лингвиста са наших простора заступљени су са свега десетак наслова, а то су првенствено теренска истраживања Павла Ивића, затим радови Жарка Бошњакковића и Светлане Варенике, прилози Софије Милорадовић и Гордане Драгин. Аутор ових редова је имао прилике да учешћем на пројекту „Материјална и духовна култура Срба у Румунији“ борави на терену у румунском Банату и Дунавској Клисури, након чега су уследили акценатски радови и описи поменутих говора. Полазећи од резултата досадашњих истраживања и констатација које се односе на прозодијски систем и говор Срба у Румунији, најпре ћемо се осврнути на тврдњу коју наводи Victor Vescu (Веску, 1976: 119) на основу претходних истраживања српских говора у румунском делу Баната да у „српскохрватским говорима у Румунији постоје четири акценатска система: једноакценатски: са експираторним акцентом у крашованском говору и у Свиници, двоакценатски, са два силазна акцента у Љупкови, Рекашу и Банатској Црној Гори, троакценатски, са два силазна и једним дугоузлазним, у Клисуру, и четвороакценатски, као у стандардном језику, у српским говорима у Тимишкој жупанији, коју припадају шумадијско војвођанском говору.“

На основу Живковићевих тврдњи, већина Срба у румунском делу Ба-

⁵ [https://sr.wikipedia.org/wiki/Чанад_\(Тимиш\)](https://sr.wikipedia.org/wiki/Чанад_(Тимиш))

⁶ Национални састав из 2002. године био је следећи: 2812 Румуна, 68 Немаца, 677 Мађара, 320 Срба, 371 Рома, 89 осталих.

ната говори шумадијско-војвођанским дијалектом који је подељен у три локална типа: први, северни, који обухвата села северно од Темишвара и Поморишје, други, централни, који се простире између Тамиша и Балканских планина и трећи, јужни, који обухвата поједина села у дунавској клисури (Живковић, 1976: 274–275).

Својим географским положајем и језичким особинама говор Чанади, Варјаша и Сараволе припадају кикиндској говорној зони банатско-поморишког поддијалекта и шумадијско-војвођанског дијалекта.⁷ На основу описа банатских говора шумадијско-војвођанског дијалекта (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 49) акцентуација ових говора је у начелу новоштокавска, тачније „у већем делу тамишке зоне она је претежно новоштокавска, а у кикиндској зони и мањем делу тамишке потпуно се уклапа у слику стања нормалног на новоштокавском подручју (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 49).⁸

3. Резултати истраживања

Имајући у виду дијалекатско поднебље којем припада говор Чанади, циљ овог истраживања је да се утврди инвентар и дистрибуција акцената, затим сагледа однос староштокавске и новоштокавске акцентуације, и најзад, утицај румунског језика на акценатски систем српских говора.⁹

Корпус за анализу сачињен је од транскрипата спонтаних разговора четири информатора из Чанади који траје око 200 минута. Материјал је сниман у јуну 2018. године. У раду ће бити презентован прозодијски материјал

⁷ Један од ретких говора у суседству за који имамо напомене о прозодијском систему јесте говор Радојева (раније Кларева) источно од Кикинде (Ивић, 1994: 171). „У овом месту чије се становништво највећим делом у XVIII веку доселило из предела североисточно од Темишвара, осећа се веома јак утицај румунског језика. Место узлазних акцената факултативно се изговарају силазни. Иначе је акцентуација новоштокавска“ .. са изузетком, где се факултативно чувају непренесени дугосилазни акценти. Од свих говора шумадијско-војвођанског типа, како наводи Ивић, овај говор најмање чува послелекценатске дужине.

⁸ Како наводи Ивић банатски говори имају једну посебну акценатску специфичност, па „прозодијске особине стварају, више него ишта друго, онај особени утисак којим се банатски говори, исто као и други војвођански разликују од осталих српскохрватских дијалеката“ (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 49). Реч је наиме о појавама на субфонематском нивоу језичке структуре, ка да се „у основи исте фонолошке јединице реализују на друкчије начине“. Пошто је реч о врло специфичним феноменима везаним за тонску висину, интензитет и трајање, Ивић сматра „да просто слушање не може задовољити потребе науке“ те су за поуздане научне закључке неопходна инструментална испитивања банатских, и уопште војвођанских акцената.

⁹ Павле Ивић истиче да су: нестајање интонационих особина, губљење квантитета под акцентом и скраћивање дугог акцента на финалном вокалу, појаве које су се развиле под утицајем суседних румунских говора (Ивић, 1956: 152).

разврстан на основу судбине акцената у следећим позицијама:

1. " иза неакцентоване краткоће (на отвореној и затвореној ултими) акце
2. " акценат у медијалној позицији акценат
3. ˘ акценат иза неакцентоване краткоће (на отвореној и затвореној ултими)
4. ˘ акценат у медијалној позицији иза краткоће иза
5. " иза неакцентоване дужине (на отвореној и затвореној ултими)
6. " акценат у медијалној позицији иза неакцентоване дужине
7. ˘ акценат иза неакцентоване дужине (на отвореној и затвореној ултими)
8. ˘ акценат у медијалној позицији иза неакцентоване дужине

2.1. Судбина" акцента иза неакцентоване краткоће

Тип *сестра*

Померањем краткосилазног акцента са отворене ултима на краткоћу добијен је креткоузлазни акценат: *дошла, могла, плела, пекла, рекла, текла*. Под утицајем румунског језика, који не познаје тонске опозиције, дошло је до промене краткоузлазног акцента у краткосилазни: *вода, деца, дошла, жена, жену, земаља, земљу, ишла, једна, једно, могла, могли, она, отац, сестра, село*. Код овог акценатског типа бројчано предњаче примери у којима је извршено метатакичко преношење акцената, а забележен је и мањи број примера са кановачким дужењем: *сестра, вода*.

Тип *човек*

Померањем краткосилазног акцента са последњег затвореног слога на претходну краткоћу најчешће је добијен краткосилазни акценат: *Божих, момак, отац, човек, ћишак*. Метатонијско преношење забележено је у примерима: *језик, шећер*. Као и у примерима са отвореном ултимом и у овој позицији присутно је дужење слогова са потирањем тонских опозиција: *пруслук*.

Тип *мотика*

Када је реч о краткосилазном акценту у медијалној позицији, срећемо слично стање као што је забележено у румунском Банату (Бошњаковић, Вареника, 2008; Лончар Раичевић, 2017) где је краткосилазни акценат иза краткоће доследно захваћен новоштокавским померањем, а при том је број примера са метатонијом мањи од оних који су накнадно примили силазну интонацију. Метатонијско преношење забележено је у примерима: *децама, долази, долазу, државе, колена, косили, крстила, недељом, отишла, опере, оресе, очисту, ракије, седили, старији, субота, чарапа, шакире, ударши, хаљина*.

Метатакситичко преношење јавља се чешће од метатонијског у овој позицији, о чему сведоче примери: *бѡрили, вѣнчала, гр̑аница, гр̑аничар, з̑а клали, ѡмали, ѡспратим, јѣлеке, к̑апија, к̑олена, к̑удеља, н̑ѡсили, нѣстала, нѣдеља, нѣдељом, ѡперем, ѡпуштен, ѡраси, ѡтиши, ѡстали, пѣлене, пѡбегли, пр̑искочим, р̑акија, свѣкрва, с̑убота, ѡзимаш, ѡнука, ѡчитель*. Ретки су примери са старим местом акцента у овој позицији: *дук̑ате, црквѣно*.

У поменутој позицији забележен је и четврти акценатски тип који је у литератури у којој је обрађивана слична тематика окарактерисан као кановачки акценат (Бошњаковић, Вареника, 2008). Тако се поред наведених акценатских реализација у овој позицији у великом броју примера јавља специфично дужење кратког акцента: *г̑овори, г̑оворим, дѣцама, дѣсило, дѣ шава, дѡбили, дѡчекаш, дѡлазу, з̑атворен, ѡздеру, ѡзлази, ѡмала, к̑асније, к̑ористиш, к̑ошуље, к̑рстила, к̑удеља, к̑утија, љуштитком, м̑араму, н̑апуну, нѣстала, њѣгових, ѡстала, ѡстанеш, ѡставиш, ѡтворен, п̑окрали, пр̑ихватиш, пр̑олазу, р̑одитељ, с̑астане, сѣдила, Ср̑бије, ств̑орио, ств̑орила, ѡстанеш, ѡстану*.¹⁰

Утисак о дужем трајању кратких акценатованих вокала огледа се и у појединим примерима које је Павле Ивић уочио у банатским говорима, где се уместо кратког акцента јавља „полудуги узлазни акценат“ који Ивић бележи знаком ˇ (такав тон Ивић бележи у примерима: *живот, лонац, отац, шаран; оћу, идеш, учиш; Божића, памука, човека; оставимо, насељена*) или полудуги силазни са ознаком ^ (*кућу, сетим, јабуку*).

Наведене позиције у којима је забележено дужење акцената јасно потврђују да се овај акценат среће у кановачкој позицији, али и изван ње, па је сасвим оправдано тумачење које наводе Бошњаковић и Вареника да је реч о „специјалном дужењу насталом у процесу нарушавања прозодијског система“ (Бошњаковић, Вареника, 2008).

Слична појава забележена је и у румунском делу Баната у местима Рудна (Бошњаковић, Вареника, 2008) и Дињаш (Лончар Раичевић, 2017).

¹⁰ Неколико коауторских радова Илсе Лехисте и Павла Ивића садрже резултате инструменталних мерења новоштокавских акцената, а налази у погледу војвођанских говора своде се на две тачке:

1. За дистинкцију између узлазних и силазних акцената одлучан је тонски однос између акценатованог вокала и оног у следећем слогу. Наиме, код узлазних акцената овај други је знатно виши од акценатованог, док код силазних акцената акценатовани вокал тонском висином изразито надмаша вокал слога иза акцената. Код кратких акцената ово је довољан и готово једини дистинктивни чинилац.
2. Размера трајања вокала под дугим акценцима и оних под кратким овде је мања него у другим крајевима. Она се обично креће од 1.5 до 1.7. према 1, а практично никада не досеже 2: 1. Мања размера овде није плод неког краћег изговора дугих акцената – просечни темпо говора је спор и сви су акценци обично бар онолико дуги као другде – него одређеног дужења, пре свега ` акцената. Тиме је, наравно, повећана и размера између трајања акценатованих и неакценатованих кратких вокала (Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: 51).

Дужење акцената познато је и српским говорима у Мађарској: у Дески (Ракић, 1998: 23–24) и Батањи (Ракић, 1997: 90) у којима су кратки узлазни акценти у много случајева прешли у полудуги узлазни акценат.

Описујући говоре банатско-поморишког поддијалекта који обухвата „сјеверне, западне, југозападне и средишње крајеве војвођанског Баната, западно на линији Вршац – Панчево и Поморишје (коме припада и место Чанад), Окука као важну особину овог говора истиче „дуже трајање вокала под кратким акцентом него у другим војвођанским говорима“ (Окука, 2008: 132).

2.2. Судбина $\bar{\text{}}$ акцента иза неакцентоване краткоће

Тип *болѝ*

Дугосилазни акценат са отворене ултимае доследно је померен на претходни кратак слог, при чему су бројнији примери са метатонијским типом преношења акцената: *дѐце, др̑жи, сѐстре, б̑дли, л̑ми, сѐди, ст̑ђи, пѐче, тр̑чи, ч̑та;* *д̑шо, н̑шо, ѝмо*. Примери са силазним акцентом су забележени у примерима: *сѐстре, тв̑ђе; бѐжи, п̑сти*. Краткоузлазни је продужен у малобројним примерима, нпр. *сѐди*.

Тип *аст̑л*

Преношење дугосилазног акцента са затворене ултимае на претходну краткоћу са извршеном метатонијом јавља се у примерима: *б̑нар, к̑рт̑н, к̑ст̑м, кр̑јач, н̑јлон, п̑пир, р̑кав, с̑лаш, сѐд̑ш, ч̑там, ф̑ланел, Фр̑нцуз, шѐш̑р*. И у овом акценатском типу напоредо се јављају ликови са измењеним тонским опозицијама: *Б̑нат, г̑блен, ѝмам, к̑ст̑м, к̑ст̑ш, п̑ст̑м, ч̑таш*. У истој позицији забележени су примери у којима је присутно дужење кратких вокала: *ж̑бр̑жет, д̑ван, кр̑мпир, п̑штољ, т̑њир, с̑стем, к̑пут, к̑ст̑м*.

Тип *девојка*

Дугосилазни акценат у медијалној позицији иза краткоће обавезно се преноси на претходни слог и реализује се на различите начине: као краткоузлазни на иницијалном слогу у примерима: *б̑натске, б̑к̑нџе, д̑војке, н̑учи* (през. 3. л), *оп̑нци, пр̑влачи* (през. 3. л), *пр̑будиш, ук̑ључи* (през. 3. л); у мањем броју примера јавља се као краткосилазни акценат на иницијалном слогу: *к̑неске, р̑мунске, д̑војке* (вокатив).

Тип *девојка*

Дугосилазни акценат у медијалној позицији иза краткоће обавезно се преноси на претходни слог и реализује се на различите начине. Као краткоузлазни на иницијалном слогу у примерима: *б̑натске, б̑к̑нџе, д̑војке, н̑учи* (през. 3.л), *оп̑нци, пр̑влачи* (през. 3. л), *пр̑будиш, ук̑ључи* (през. 3.л); у мањем броју примера јавља се краткосилазни акценат на иницијалном слогу: *к̑неске, р̑мунске, д̑војке* (вокатив). Највећи број примера реализован је

са продуженим акцентом на првом слогу, који се реализује на сличан начин као дугоузлазни акценат: *дѐшава, љзађеш, нѐмојмо, нѐмојте, ѓкренем, ѓкренеш, ѓткривам, ѓпанке, ѓпирне, пѓвезем, пѓкажеш, пѓмешам, пѓмешан, пѓнашаш, пѓслужи, пѓслужим*.

2.3. Судбина " акцента иза неакцентоване дужине

Тип *дѐтѐ*

Померање краткосилазног акцента на неакцентовани квантитет са отворене ултиме у већини случајева реализује се као дугоузлазни акценат: *бѓло, блѓзне, врѓта, дѐте, јѓје, крагна, млѐко, нѓрод, нѓишѓу, плѓтно, пѓпа, прѓга, свѐћу, свѓла, сѐку* (през. 3. л), *сѓве, снаћи, стрѐсле, црно*.

Међутим, под утицајем румунског језика у великом броју примера јавља се и промена дугоузлазног у дугосилазни акценат, што спада у одлику која је обична и честа у говорима који су изложени румунском језику (Ивић, 1990: 191–192). Наводимо примере у реченичном контексту: Она је све то *прислушкѓвала*./ Слушам њене *сѓвете*./ Упао у *јѓму*./ Ископали су *јѓму*./ Иде у *пѓнзију*./ Изашли су из *бѓлнице*./ Они *нѐмају* ништа./ Дугачке *панталѓне*./ Неколико *пѓта*.

Тип *нѓрдѓ*

Померање краткосилазног акцента на неакцентовани квантитет са отворене ултиме у већини случајева реализује се као дугоузлазни акценат: *нѓрод, нѓсам, рѓскош*.

Тип *пѓтѓли*

Када је реч о медијалној позицији у свим примерима доследно је реализован дугоузлазни акценат: *вијало, врѓтили, прѓчали, рѓдили, сѓвети, спѓсили* (исто је и у примерима у којима је акценат на наредном слогу: *ап-риѓла, весѐље, капѓти, карнѐри, кецѐљац, криштѐње, олѓра*).

2.4. Судбина ^ акцента иза неакцентоване дужине

Тип *вѓчѐ*

Повлачењем дугосилазног акцента на претходни слог добијен је дугоузлазни акценат, а поста акценатски квантитет је накнадно редукован: у генитиву једнине: *главе, ћѐрке*; у генитиву множине: *ѓри, дѓна, ѓђуди, Швѓба, ћѐрки*; у презенту: *вѓку, жѓве*; у перфекту: *казо, мѓро*.

Тип *вѓчѐш*

Дугоузлазни акценат се доследно јавља у примерима са затвореном ултимом: *жѓвим, лѓчиш, сѐчем, сѐчеш*.

Тип *врѓшѐмо*

Исти акценат уз редуковање поста акценатског квантитета јавља се и у примерима типа: *врѓшѐмо, краѓдемо (обѓчѐмо, прѓсвѓчѐмо)*.

3. Неакцентовани квантитет

Неакцентовани квантитет у овом говору готово је у потпуности укинут, па чак и у оним позицијама које су погодне за њихово чување. Дужине су изгубљене и у медијалном и у финалном затвореном слогу иза краткоузлазног акцента, пошто га не подржава факултативно непренесени дугосилазни акцента у овим позицијама, као што је случај у тамишкој зони: *бӯнар, девојка, Бџнат, Нѐмаца, Темџшвар; стдјим, сечем, чџтам; дџветог, дџсетог.*

Малобројни примери у којима су дужине сачуване јављају се у стабилнијим фонетским позицијама, најчешће на медијалним слоговима (*крѐћѐмо, сѐћѐмо*) и финалним затвореним позицијама (*трӯнтџш, вдзџч, љ сџт*).

4. Преношење акцената на проклитику

Као и у другим новоштокавским говорима, у поморишком говору срећемо и старо и ново преношење, тј. на проклитици се јављају и краткосилазни и краткоузлазни акценат, сваки у одговарајућим категоријама примера.

Код глагола: *нѐ треба, нѐ водем, нѐ радим;*

Акценат често прелази на предлоге са именица свих родова : *љ јесен, љ школу, нџ ум, изд куће, љ њиву, љз Чанади* и код заменица: *љ ми, нџ ми, код нас;*

Закључак

На основу анализе акценатске грађе у говорима Поморишја треба истаћи чињеницу да је прозодијски систем један од сегмената свих српских говора у Румунији који је претрпео и даље трпи велике промене. Павле Ивић је анализирајући банатске говоре констатовао да је процес ликвидације фонолошког тона под утицајем румунског језика у појединим местима румунског Баната толико одмакао, да се може чути експираторни акценат сличан говору призренско-тимочких говора (Ивић, 1990: 193) Процес упрошћавања акценатског система у српским говорима у Румунији тумачен је и снажним утицајем румунског језика, који је остварен како у условима дуготрајног и континуираног контакта банатских Срба са банатским Румунима, тако и услед директног дејства румунског језика оствареног посредством оних Румуна који су се током времена помешали са Србима, те су неке црте свог матерњег идиома уткали, импрегнирали и унели у српске банатске говоре (Радан, 2014: 328).

На основу анализираниог материјала можемо закључити да је у основи поморишког говора новоштокавска акцентуација, која је под утицајем румунског и мађарског мери у знатној мери нарушена, што се огледа у:

- **промени квантитета акцента:** *зџпад > зџпад, зџџм > зџџм, кџ*

жем > *ка̋жем*, *кнѐз* > *кнѐз*, *крѝв* > *крѝв*, *кѹпи* > *кѹпи*, *ра̋ђено* > *ра̋ђено*, *цр̋ква* > *цр̋ква*, *шкѡла* > *шкѡла*;

- **губљењу тонских опозиција:** *жѐна* > *жѐна*, *ѡтац* > *ѡтац*, *сѐстра* > *сѐстра*;
- **промени квантитета и квалитета акцента:** *бѝле* > *бѝле*, *жѝвим* > *жѝвим*, *звѡли* > *звѡли*, *пѡдне* > *пѡдне*, *плѡте* > *плѡте*;
- **губљењу свих постаценатских дужина**, па чак и у оним позицијама које су идеалне за њихово чување: *дѐвојка*, *дѐветог*, *бѹнар*, *чѝтам*.

Наведени примери потврђују да је реч о мењању природе прозодијског система, његовој анализацији, односно „скраћивању“ инвентара прозодема ликвидацијом фонолошког тона. Губљење тонских опозиција и факултативно појављивање акцената са силазном интонацијом уместо очекиваних са узлазном је појава која сведочи о снажном утицају румунског језика на прозодијски систем овог говора. Овакви процеси су веома инструктивни за балканологе јер осветљавају како су се у прошлости ширили тзв. балканизми из једне језичке средине у другу.

Литература

- Бошњаковић, Вареника, 2008: Ж. Бошњаковић, С. Вареника, *Прозодијске особине говора села Рудне (Румунија)*, Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад 2008, 219–230.
- Бошњаковић, Радан, 2010: Ж. Бошњаковић, М. Радан, *Досадашња истраживања утицаја румунског језика на лексику српских говора у румунском делу Баната*, ЈФ LXVI, 2010, 135–161.
- Бошњаковић, Вареника, 2009: *Дијалекатски текстови из поморишког села Сараволе у Румунији*, Прилози проучавању језика, бр. 40, 143–159.
- Бошњаковић: Ж. Бошњаковић, Т. Првуловић, *Из говора Великог Семиклуша у Румунији*, Темишварски зборник, Нови Сада 2011, 179–206.
- Веску, 1976: V. Vesku, *Govor Banatske Crne Gore*, Zbornik za filologiju i lingvistiku XIX/1, Novi Sad 1976, 115–172.
- Живковић, 1976: М. Живковић, *О српским и хрватским говорима у Банату*, Сведочанства о српско(југословенско) – румунским културним и књижевним односима, Букурешт, 1976, 271–296.
- Ивић, 1994: П. Ивић: *Српскохрватски дијалекти, њихова структура и развој, прва књига Општа разматрања и штокавско наречје*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад.
- Ивић, Бошњаковић, Драгин, 1994: П. Ивић, Ж. Бошњаковић, Г. Драгин, *Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта (Прва књига: Увод и Фонетизам)*, СДЗБ XL, Београд 1994.
- Ивић, 1990: П. Ивић, *Балканизми у настајању у српским говорима Баната*, у: О језику некадашњем и садашњем БИГЗ–Јединство, Београд – Приштина 1990, 189–198.

- Ивић, 1985: П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод у штокавско наречје*, Нови Сад 1985.
- Ивић, 1956: Р. Ivić, *Jedna do skora nepoznata grupa štokavskih govora: govori sa nezamenjenim jatом*, *Godišnjak Filozofskog fakulteta*, I, Novi Sad 1956, 146–160.
- Милорадовић, 2015: С. Милорадовић, *Српски периферни говори – међујезички утицаји и балканистички процеси*, *Gwary Dzis – vol. 7 –2015*, 71–82.
- Окука, 2008: М. Okuka, *Srpski dijalekti*, SKD Prosvjeta.
- Пецо, 1989: А. Пецо, *Преглед српскохрватских дијалеката*, Научна књига, Београд 1989.
- Радан, 2009: М. Radan, *Inovacije u srpskim govorima u rumunskom Banatu u svetlu jezičke interferencije (sa posebnim osvrtom na karaševske govore)*, у „*Naučni sastanak slavista u Vukove dane*“ 38/1, Beograd, 289–302.
- Радан, 2014, М. Радан, *О акценту најархаичнијих српских говора у румунском Банату*, Славистички зборник, Нова серија, књига I, IvoBA VIII, Реферати са VIII међународног скупа о балтословенској акцентологији, Нови Сад 2014, 317–334.
- Ракић, 1997: С. Ракић, *Извештај о дијалектолошком истраживању говора Батање*. *Studia Slavica Hung.* 42: –334.
- Ракић, 1998: С. Ракић, *О говору Деске*, *Studia Slavica Hung.* 43: 23–38.
- Сикимић, 2003: В. Sikimić, *Istraživanja srpskog/srpskohrvatskog jezika u Rumuniji*, *Lingvističke aktuelnosti* 10, Beograd, <http://www.asusilc.net/aktuelnosti/?p=361>

Aleksandra R. Lončar Raičević

ABOUT THE ACCENTUAL CHARACTERISTICS OF THE VARIETY OF THE SERBIAN USED IN THE POMORIŠJE

Summary

Based on the field investigations conducted on the territory of Pomorišje in Romania, in Cenad, Gelu and Saravale, the material was collected, which was used to analyze the prosodic characteristic of the speeches in the mentioned places. This paper will present the accent characteristics – the inventory and distribution of prosodemes in the speech of Cenad, whose basic feature is the New Shtokavian accentuation with four accents, and a completely carried out transmission.

When it comes to the prosodic plan, a great influence of the Romanian language is seen as: the loss of the quality distinction of long accents (*вôјска, лѣђа, бѣла*) and short accents (*крѣвет, стôлица, нòбегли*), frequent lengthening of the short rising accent with the neutralization of the tonic feature (*дóлазио, ўплашио, шóфер*) and almost consistent suspension of the post-accentual quantity (*вѣди, крѣће, сѣћа* – 3rd person of the present).

Key words: the Serbian language in Romania, Pomorišje, prosody, accent system.